

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.120 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 09 Біологія за спеціальністю 091 Біологія на підставі прилюдного захисту дисертації «Живлення хижих ссавців в умовах антропогенно-трансформованого середовища заходу України» 7 грудня 2023 року.

Марців Марія Володимирівна, 29.05.1995 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2018 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, здобула освітній ступінь магістра за спеціальністю «Біологія» та отримала професійну кваліфікацію «Магістр біології. Біолог. Викладач».

З 09.2018 р. по 09.2022 р. навчалася в аспірантурі на кафедрі зоології Львівського національного університету імені Івана Франка, форма навчання очна (денна).

Працює асистентом кафедри зоології Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, з 09.2022 р. до цього часу.

Дисертацію виконано на кафедрі зоології Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Дикий Ігор Васильович, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри зоології Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Здобувачка має 17 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Martsiv M., Syrota Y., Dykyu I. 2021. Diet composition of the red fox, *Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758 (Canidae, Carnivora) in Western Ukraine. *Acta Biologica Universitatis Daugavpiliensis*, 21 (1): 71–81.
2. Martsiv M., Dykyu I. 2021. Comparative analysis of the diet of members of the families Mustelidae and Canidae. *Theriologia Ukrainica*, 21: 133–140. <http://doi.org/10.15407/TU2112>
3. Martsiv M., Dykyu I. 2023. Seasonal features of the diet of predatory mammals in the western regions of Ukraine. *Theriologia Ukrainica*, 25: 203–212. <http://doi.org/10.53452/TU2516>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Капрусь Ігор Ярославович, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри екології Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, без зауважень.

2. Башта Андрій-Тарас Вікторович, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу екосистемології Інституту екології Карпат НАН України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. Важко погодитися, що норка американська (візон річковий) потрапила на територію України без втручання людини (стор. 74).

2. На жаль, невелика вибірка матеріалу для аналізу трофіки норки американської не дала можливості відповідним чином з'ясувати взаємозв'язки, зокрема - конкуренцію, з іншими видами. В науковій літературі відомі дослідження таких взаємовідносин виду з видрою річковою чи горностаєм.

3. Рис. 5.3: не зовсім зрозуміло, яку групу представляють об'єкти раціону видри річкової, розташовані у лівій частині рисунка, тим більше, вони наявні в усі сезони. Вони досить далеко розташовані від вказаних градієнтів. Тоді які категорії кормів вони містять?

4. На стор. 87 вказано: "Для лисиці і горностає споживання рослинних об'єктів є явищем рідкісним". Але у випадку лисиці на кругових діаграмах частка рослинного корму становить близько 30% (ст.71) і на стовпчиковій діаграмах - від близько 25 до 45 % у різні сезони (ст.99), у випадку горностає - близько 40% (ст.72).

5. Автор вказує, що раціон куниці лісової (також лисиці) найкраще описують два параметри: сезон та територія ПЗФ. Яким чином наявність території ПЗФ впливає на раціон куниці лісової?

Ймовірно, причиною є те, що під час вивчення складу трофічного раціону різні методи просторово використовувалися не досить рівномірно. Тому для деяких видів територія ПЗФ виявився параметром, який вагомий або найкраще описує розподіл харчових об'єктів. Однак, у природі, ймовірно, відмінності в раціоні не будуть такі помітні в і поза ПЗФ і цей параметр не буде відігравати істотної ролі, зокрема - для дрібних хижих ссавців.

6. На нашу думку, навряд чи коректно зараховувати поліетилен і пінопласт до кормового раціону лиса (ст.90) чи пластик, фольгу - куниці лісової (ст.94). Зрозуміло, що вони потрапили до тварини випадково внаслідок поїдання кормів антропогенного походження.

7. Результати дослідження паразитів, на жаль, не знайшли відображення в анотації.

8. Висновок 8. "Проаналізувавши значний обсяг і літературного, і власного матеріалу, доходимо висновку, що хижі ссавці, безумовно, становлять певну загрозу для людини, але ступінь її часто перебільшений: насправді ж користі від них значно більше". На нашу думку, питання загрози стосується лише деяких з видів хижих ссавців, але далеко не всіх.

9. У переліку літератури для деяких публікацій вказані неправильні DOI. Напр., №127, 129, 132, 142, 152, 159 та ін.
10. У додатках не вказані номери таблиць. Також таблиці мають різне оформлення.
11. У списку публікацій здобувача (ст.16) варто вказати DOI для всіх статей, де вони є.
12. Зрідка в тексті трапляються невдалі вирази – «широко поширений» - широко розповсюджений, або неточні – «червона книга МСОП» - червоний список МСОП.

3. Паламаренко Ольга Вікторівна, кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету України МОН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. На сторінці 49 авторка зазначає про аналіз вмісту 12 неідентифікованих до виду зразків екскрементів з родини куницевих та одного шлунка гібридної особини норки європейської і тхора темного. Очевидно, що дану інформацію можна було б взагалі до дисертації не включати.
2. На 64 сторінці до ілюстрації вказаний Пустомитівський район. Станом на 28.02.2021 р. такого району вже не було. Коректним мало би бути використання у тексті Львівського району.
3. На сторінці 129 зазначено, що куниця найчастіше споживає ягоди ожини. Словосполучення «ягоди ожини» є не коректним. Ці плоди мають іншу наукову назву.
4. На сторінці 137 дисертантка вказує про те, що хижаки можуть виступати у ролі шкідників, оскільки здатні знижувати чисельність особин рідкісних чи промислових видів. Однак, в тексті роботи ніде не наведений перелік видів тварин, які, згідно чинного законодавства, дозволені для добування в Україні і мають, наприклад, категорію «мисливський» або «промисловий» вид.
5. У дисертації відсутнє наукове визначення поняття антропогенно зміненого середовища, яке є ключовим у даній роботі

4. Мерзлікін Ігор Романович, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри біології та методики навчання біології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка МОН України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. У третьому розділі, на рисунку з картою збору матеріалу є наведені цифри, але не цілком зрозуміло, що вони відображають.
2. Було б добре навести наукове визначення поняття антропогенно зміненого середовища, оскільки воно часто фігурує у даній роботі.
3. У переліку літератури вказані неправильні DOI для деяких публікацій.
4. Також, було помічено деякі незначні орфографічні та стилістичні неточності, які, хоч і вимагають уваги, але не впливають на загальну якість та цінність дослідження.

5. Бокотей Андрій Андрійович, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри зоології Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. На стор. 30 у четвертому абзаці є твердження: «до кінця 30-х років не було відомо ні внутрішньої систематики більшості видів, ...» Що мається на увазі під внутрішньою систематикою видів?
2. Стор 31 остання стрічка «гельмінтологічної зараженості видів». Ймовірно малося на увазі зараженості особин певних видів.
3. У підрозділі «Дослідження живлення хижаків в Україні» (стор. 39) аналізується праця В. Гептнера зі співавторами (1967), хоча це російські автори, які не проводили досліджень в Україні.
4. На рис. 3.1. Карта збору матеріалу не зрозумілими є цифри в кружках, що позначають пункти досліджень. Слід було пояснити це в легенді до карти.
5. Стор. 74. Візон річковий «Вид, який потрапив на територію України без втручання людини». Якраз виключно завдяки людині цей вид і потрапив в Україну.
6. На рис. 6.1 і в наступному тексті (стор. 91) автор говорить про споживання лисом копитних. Ймовірно слід уточнювати, що мова йде про падлину, а не полювання на живих тварин.
7. Стор. 122. Коли автор порівнює статтю Н.А. Полушиної (1955), то це дані 1950-х років, а не 1960-х, як вказано в тексті.
8. Вважаю, що дослідження живлення хижих ссавців на заході України є вкрай важливими і їх слід продовжувати і розвивати, зокрема в напрямку вивчення чисельності та доступності потенційних жертв для різних хижаків.
9. Також вважаю, що дисертація, після її захисту, повинна бути опублікована у вигляді монографії.

Загальна оцінка роботи і висновок.

Дисертація **Марців Марії Володимирівни** на тему «**Живлення хижих ссавців в умовах антропогенно-трансформованого середовища заходу України**» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. У роботі проаналізовано спектр живлення хижих ссавців території західних областей України, з'ясовано та обґрунтовано особливості трофічних зв'язків і трофічної конкуренції деяких видів хижаків, визначено фактори, які впливають на трофічну поведінку хижаків в умовах антропогенно-трансформованого середовища, проаналізовано зміни, які відбулися в трофіці хижих ссавців за останніх пів століття та залежно від географічного поширення видів тощо.

Дисертаційна робота **Марців М.В.** «**Живлення хижих ссавців в умовах антропогенно-трансформованого середовища заходу України**» за змістом, рівнем наукової новизни, практичним значенням та характером висновків відповідає галузі знань 09 Біологія, спеціальності 091 Біологія та сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій», а також

